

BUĞRA GÖKÇE ISOCARP AÇILIŞ KONUŞMASI

Sayın Bakanlar, Sayın Rektör, Sayın Vali, Sayın Büyükşehir Belediye Başkanı, Sayın Dekan, Çok Değerli Hocalarım, sevgili meslektaşlarım ve konuklar... Hepinizi Türkiye'deki şehir plancılarının meslek örgütü olan Tmmob Şehir Plancıları Odası örgütü ve yönetim kurulu adına saygıyla selamlıyorum...

"Bütünleşme-Ayrışma Arasında Kentler ve Planlama" temasıyla bu yıl 42. si düzenlenen, Dünya Plancılar Birliği toplantısına ülkemizin ve İstanbul'un evsahipliği yapmasına vesile olan Yıldız Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nü, bölüm başkanımızın şahsında kutluyorum ve teşekkür ediyorum.

Bu toplantının teması dünya kentleri için büyük önem taşıyan bir dizi değişime işaret ediyor. Bu nedenle bütünleşme ve ayrışma ekseninde dünyada ve kentlerimizde yaşananları sağlıklı bir biçimde çözümlememiz gerekiyor.

Dünya ekonomisinin 1970'lerde yaşadığı krizin ardından gündeme getirilen neoliberal politikalar, sermaye birikim süreçlerinin coğrafyasını dünya ölçeğine genişleterek yeni bir küreselleşme dalgasının yolunu açmış ve yerleşik sosyo-mekansal yapıları, ilişkileri ve kurumları köklü bir değişim sürecine dahil etmiştir. Son yıllarda yapılan çalışmalar söz konusu değişim sürecinin odağında kentlerin ve kentsel mekanın olduğunu göstermektedir. Bu süreçte kentler uluslararası sermaye akışlarının (para, mal, yatırım biçiminde) yoğunlaştığı mekanlar haline gelirken ulus devlet mekanı içerisindeki yerleşik ilişkileri ve dizilişleri de değiştirmekte ve değiştirilmektedir. Kentlerin buldukları ülke coğrafyasının ötesinde yerküre sathında işleyen ekonomik ve politik dinamiklerle buluşması salık verilmekte ve kentler sözkonusu 'küresel' dinamiklerle bütünleştiği ölçüde toplumsal kalkınmanın ve gelişimin gerçekleşeceği ileri sürülmektedir. Küresel kent, dünya kenti, cazibe merkezi gibi söylemsel ifadelerle bürünen bu strateji ile kentler, yerel-üstü/küresel sermaye birikim süreçlerine eklenmeye yarışına sokulmaktadır. Bu süreçlere eklenemeyen kentler başarı örnekleri olarak gösterilirken, diğer kentler hem yerel hem de yerel-üstü aktörler öncülüğünde yerküre sathında işleyen sermaye akışlarıyla bütünleşmeye sevk edilmektedir. Böylelikle toplumsal ilişkileri yeni birikim süreçleri doğrultusunda dönüştürme çabaları, yeni bir kentleşme süreci (yasal, kurumsal ve mekansal biçimleriyle) ile içiçe geçmektedir.

Bu ortamda, büyüyen ve gelişen kentlerin ancak yarışmacı bir tutum ile ayakta kalabileceği söylenmekte, yarışmacı ortamda rekabetin ön şartının kentlerin ucuz emek gücü, vergi indirimleri, kredi ve arazi tahsisleri vb. ile küresel sermaye yatırımlarını çekebilmesi ve hizmet sektöründeki gelişmelerle birlikte, küresel tüketim mekanizmalarıyla bütünleşebilmesi olduğu yönünde bir hakim söylem içten içe ve kararlılıkla işlenmekte. Ancak, küresel sistemde büyük önem ve değer kazanacağı ifade edilen düğüm noktaları olarak kentler, katettikleri gelişmelerden öte derinleşen ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlarla boğuşmakta.

Kentlerde yaşanan çok boyutlu ve karmaşık sorunlar ise bütünlüklü bir yaklaşımla irdelenmemekte, bu sorunlara çözüm olarak önerilen anlık ve günübirlik reçeteler sorunları derinleştirip yeni sorun alanları tanımlayabilmekte.

Kentler, sosyallikleri tamamen gözardı edilerek sadece ekonomik olanakları ve rant değeri üzerinden paylaşılmak dışında olanakları bulunmayan yapılar gibi geliştirilmeye (!) çalışılmakta. Yeni yapıya uyum gösterebilen sınırlı bir kitle bu dönemin meyvelerini toplarken, büyük çoğunluk yoksulluk ve yoksunluklar içinde bir yaşama terk edilmekte, kentlerin önemli bir özelliği olan birlikte yaşama kültürünün nesnel temelleri ortadan kalkmakta ve toplumsal bölünmenin yolu açılmakta. Bu anlayış; kent yönetimi, planlama kurum ve kuramlarını da,

mekanının değişim değeri ve rantsal niteliklerini kullanıp, geliştirmeye hizmet eden bir piyasa temelli araç haline indirgemeye uğraşmakta.

Bu süreçte uygulamalar da, bir yanda, parçacı ve kent bütününe getireceği maliyetler düşünölmeksizin tasarlanan ve çoğu kez siyasilere tercihleriyle acil ve öncelikli olarak yaşama geçirilmeye çalışılan, toplumsal fayda ve maliyetleri derinlemesine analiz edilmesi gereken projeler ile belirlenirken, diğer yanda, deprem ve afetler gibi uzun soluklu politika geliştirilmesi öncelikli ve acil olmasına karşın ihmal edilen gerçekteki gündemler, ne yazıkki hakkettiğince gündeme gelmiyor, kalıcı çözümler üretilemiyor.

Dünyada yaşanan ve kentlerimizi de etkileyen bu yeni kentleşme süreci yerel-üstü/küresel dinamiklerle bütünleşen mekanlar/mekansal yapılar ürettiği ölçüde kendi içine kapalı, dışlanmış ve ayrışmış mekanlar/mekansal yapılar da üretmekte. Bir yandan dünyanın bir başka ucundaki para, mal, yatırım ve hatta insan akışlarıyla bütünleşen varsıl kentsel mekanlar ortaya çıkarken diğer yandan içinde bulunduğu kentle bile sosyal, kültürel ve fiziksel olarak yeterli ilişki kuramayan yoksul mekanlar oluşmakta. Bu durum sadece farklı toplumsal sınıfların/sosyal grupların bir arada yaşadığı "kent tahayyülünü" değil, aynı zamanda toplumsal ilişkileri ve aktörleri belirli ortak-evrensel ilkeler etrafında düzenleme iddiasını içeren "planlama paradigmasını" da ciddi biçimde tahrip etmekte. Bu sorunlu ve eksik yaklaşım dizisinin son dönemde kentlerimizde en temel kendini gösterme biçiminin ise, bütünlük, derinlik, planlama stratejisi ve ufuk genişliğinden uzak, "pazarlama" öncelikli "büyük projeler" olduğunu söylemek olası. Korunması gerekli doğal, kültürel varlık ve değerlerimizin toplumsal müzakere ve uzlaşma süreçlerinden geçmeden sadece siyasi otorite ve yatırımcı kararlılığı üzerinden "kısa dönemli ekonomik getirilere" feda edilmesi, en önemli öncelik ve sorun alanı olarak karşımızda duruyor. Bu durum bütünleşme ve ayrışma ekseninde şöyle bir tabloya işaret ediyor: "bütünsellik ve bilimsellikten parçacılığa... ve sistematik olandan el yordamına dayalı olana dönüşme" ...

Büyük kentlerimizde oluşun değerin "pazarlanması" yoluyla belirli kesimlere kaynak ve zenginlik yaratmak dışında da seçenekler olduğunu görüp tartışmak, yeni politika ve stratejileri tüm kentsel risk ve fırsatlarla birlikte ele alabilmek çözüme yönelik ilk aşamayı oluşturuyor.

Bununla birlikte, kentsel mekanı parçalanmış/ayrışmış mekanlar yığını haline dönüştürmekte olan bu sürecin tersine çevrilmesi ve karşı-kent tahayyüllerinin oluşturulması da gerekmektedir. Bu nedenle, (katılımcı ve demokratik biçimleriyle) planlama paradigmasına/iddiasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmakta. Katılımcı ve demokratik planlama süreçleri ile toplumsal aktörler, kentsel mekanın üretiminde bir özne haline gelebilir, sermayenin/piyasaların talepleri karşısına kendi ihtiyaçlarını koyabilir, ve sonuçta yaşadıkları kentleri toplumun geniş kesimlerinin ortak-evrensel ihtiyaçları çerçevesinde düzenleyebilirler. Bu doğrultuda, yaşadığımız coğrafyanın kentlerinin içinden geçmekte olduğu değişim sürecini, bütünleşme ve ayrışma biçimlerini, toplumsal sınıflar/aktörler arasındaki mekansal farklılaşmalarını ortaya koymak, coğrafyalar arasında farklılaşun ya da ortaklaşun kentleşme deneyimlerini belirlemek ve toplumun farklı kesimleri arasında tartışmaya açmak önemli bir başlangıç sunmakta.

İşte bu noktada Odamız, ISOCARP (International Society of City and Regional Planners-Uluslararası Kent ve Bölge Plancıları Topluluğu) tarafından İstanbul'da düzenlenen "Bütünleşme ve Ayrışma Arasındaki Kentler" temalı uluslararası etkinliğinden hareketle, Samsun, Mersin ve Konya kentlerinde yaptığı bölge toplantıları ile, yerelde yaşanan yeni kentleşme süreçlerini bilme ve plancıların tartışmasına sunmayı amaçladı. Yukarıda sözünü ettiğimiz yeni kentleşme dalgasının, farklı boyutlarını farklı kent ve bölgelerimizde tartışmayı yerinde ve gerekli bulduk. Bu toplantıya hazırlık amacıyla yapılan bölge toplantılarından ilki Samsun'da Karadeniz kentlerinin doğayla, kıyıyla bütünleşmesi ekseninde daha çok "fiziksel"

sorunlara eğilen bir içerikte gerçekleşti. Bir taraftan yeni inşa edilen sahil otoyolu aracılığıyla, kendi içinde bütünleşen, ülke ve dünya ile bütünleşme potansiyelleri arttırılan Karadeniz bölgesi ve kentlerinin, diğer taraftan yeterince analiz edilmemiş nitelikleri ve doğayı göz ardı eden güzergahı ile bu otoyol nedeniyle, denizden nasıl kopardığını Samsun bölge toplantısında çok açıkça gözlemledik.

Bölge toplantılarının ikincisi, ülkemizin en yoğun göç alan kentlerinden olan Mersin'de gerçekleşti. Öteden beri demografik yapısı, fiziksel özellikleri, konumu ve doğal değerleriyle ön plana çıkan, serbest bölgesi aracılığıyla dünya ticaretiyle bütünleşme potansiyeli en üst düzeydeki kentlerimizden olan Mersin'de, bütünleşme-ayrışma başlığını daha çok sosyal ve sosyo-mekansal içeriği ile tartıştık. Bir taraftan çeşitli sosyal grupları/etnik farklılıkları bir araya getirerek oldukça zengin bir kültürel ortam imkanı oluştururken diğer taraftan ayrılmış mekanlarda, yoksullukları, yoksunlukları yaşayan Mersin, sosyo-mekansal bütünleşme ve ayrışma anlamında kentlerimizin içsel sorunlarına çarpıcı bir örnek oluşturdu.

Üçüncü bölge toplantısında; bir taraftan yerkürenin en uç noktasından gelen talepleri karşılayacak ölçüde ekonomik 'başarılar' elde edip, uluslararası sermaye hareketlerinin yoğunlaşma potansiyeli ile ön plana çıkan Konya'da, kentin ve kentlinin sosyal yaşamla, ekonomik yaşamla bütünleşmesini tartıştık. Kentteki hızlı ekonomik ivmelenmenin, yerel sosyal dokuyu nasıl ayrıştırdığını, farklı ve özgün yaşamıyla Konya bölge toplantısında ayrıntılarıyla öğrendik.

Bir başka deyişle bölge toplantıları, sadece İstanbul kenti üzerinden düşünülen kentsel yeniden yapılanma dinamiklerinin, uluslararası sermaye akışlarıyla buluşma çabalarının ve sosyo-mekansal sonuçlarının yaşadığımız coğrafyanın farklı kentlerinde değişik biçimlerde yaşandığına işaret ediyor ve plancılara bu yeni kentleşme dalgası içerisinde büyük sorumluluk düştüğünü gösteriyor. Tüm bunları çok daha yoğun ve derinlemesine tartışmaya, üstelik daha geniş bir katılımı tartışmaya ihtiyacımız var.

Kentsel yaşama ve karar verme süreçlerine katılımın bu denli önem kazandığı ve aktif kentlilik bilinci içindeki yurttaşların oluşumu için eğitimin üzerinde her zamankinden daha fazla üzerinde durulduğu bu dönemde, bu ve benzeri nitelikli toplantıların büyük önem taşıdığı, bir bilinçlenme yarattığı ortada. Bu etkinin büyütülebilmesi için katılımı üst düzeye çıkartmak, sınırlamamak ve hatta tüm ülke plancılarının koşulsuz katılımını özendirecek önlem ve düzenlemeleri araştırmak da gerekli ve yararlı görünüyor. Bu toplantıda elde edilecek sonuçların geniş halk kesimleri ile paylaşılabilmesi bu açıdan da büyük bir öneme sahip.

Odamız bu sorumluluk çerçevesinde içinden geçmekte olduğumuz bu yeni kentleşme dalgasının farklı coğrafyalarda ortaklaşan ve farklılaşan yönlerini belgelemeyi, yeni tartışmaların önünü açmayı ve kentlerimizin bütünleşen ve ayrışan yüzlerini siyasa yapıcılarının gündemine taşımayı hedeflemekte. Odamızca son dönemde düzenlenen bir çok etkinliğin direkt ya da dolaylı olarak değiştiği, "kentsel bütünleşme" ve kentlerimizin içinden geçtiği konjonktürel değişimlerin analizi meslek alanımız için büyük önem taşıyor. Bu amaçla, 3 kentte düzenlenen bölge toplantılarının kitaplaştırılmasıyla devam eden bu süreçte, bir dizi yeni yayın ve etkinlik de yapılması planlanmakta.

Dünyadaki konjonktürel gelişmelerin ve bütünleşme-ayrışma eksenindeki kentlerimizin tartışılacağı bu değerli toplantıda, aktarmaya çalıştığımız gelişme ve dinamiklerin, ülkemiz gerçeklerinin de hak ettiğince tartışılacağı ve önemli açılımlar üretileceği inancıyla, Kongreye başarılar diliyor, düzenlenmesi için emeği geçen tüm meslektaşlarımızı canı gönülden kutluyor, tüm katılımcı ve konuklara ülkemiz plancılarının içten sevgilerini sunuyorum.